

בארות המים

סוכה

איצטבא ופסל

דאהלות (פט"ו מ"ו) דתבן וכיו"צ אינו חולק אהל משום דהוי מתשמישי הבית ונידון כמונח בבית, ולא דמי לנסרים ויריעות דחולצין ומחלקין האהל (שם מ"ד) [ורק דין "האלת אהלים" שייך אף בתבן המונח בבית וכיו"צ ולזה צעין חלל טע"ט וכדחתן התם יעו"ש בחזו"א] וה"נ איצטבא דמיא לטבוליות של שיש ולנסרים דחולקת הסוכה וחשיבא היא קרקע הסוכה ואף בלא ציטול.

ויש בה הכשר סוכה - מבואר דצעין דיהא הכשר סוכה באיצטבא בפני עצמה, ויעוין בחזו"א (סי' קמד סק"ה) דמיירי אף בגוונא דאין בין האיצטבא לפתח ג' טפחים, ולא אמרינן דהוי כסכך פסול פחות מג' טפחים דמנטרף להכשר סוכה, דסכך למעלה מעשרים גרע מסכך פסול לענין זה [ואף דבגוונא דאיכא שיעור סוכה עדיף טפי מסכך פסול, לשיטת רש"י ודעמיה דמכשרינן לכל הסוכה מדין פסול וכדלהלן, מ"מ לענין להשלים השיעור אדרצה גרע טפי מסכך פסול].

רד"ה על פני כולה, שבעה טפחים ומשהו - וכן העתיקו הראשונים מעתיקי רש"י (הריב"ן והראמ"ה והא"ז) וכ"ה בלשון רש"י והראשונים בכ"ד (יעוין ברש"י ד' ובתוס' ז' א' ובתוס' הרא"ש י"ט א' ובריב"ן י"ז ב' י"ט א' ובראב"ה בכ"ד) ויעוין בספר המאורות לקמן (כה א') דתמה ע"ד רש"י וז"ל וכמה כדי ראשו ורובו ושולחנו, שבעה טפחים על שבעה טפחים, וכן פסקה"ר משה, ורש"י כתב שבעה טפחים ומשהו ונריך עיון עכ"ל, והאחרו' האריכו ליישב בכמה אנפי (והו' לעיל ג' א') ויעוין בס' פני שלמה בסוגין דביאר בשיטת רש"י, דסבירא ליה דשיעורא דראשו ורובו היינו שבעה טפחים כדמשמע מלשון רש"י לעיל ג' א') ואף דגברא באמתא יתיב ז"ל דצעין ראויה לישב בהסיבה ולזה צעין ז' טפחים, וכיון דקי"ל כב"ש דצעין מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו צעין נמי משהו לשולחנו (ולא ס"ל כדברי הראשונים ע"פ הירושלמי פ"ב ה"ה דשולחנו טפה) ויעוין עוד משנ"ת לעיל ג' א').

היתה גבוהה מעשרים אמה ובנה בה איצטבא כנגד דופן האמצעי על פני כולה ויש בה הכשר סוכה כשרה - ופירש רש"י (ד"ה על פני) איצטבא בנין אבנים וטיט (ול' הראמ"ה בנין אבנים או טיט או עיס) והנה משמעות הגמ' דאיצטבא מהניא למעט הגובה אף בלא ציטול, ולא הוי כתבן ועפר דצעי ציטול (ואף עפר ואין עמיד לפנותו לא מהני לרבנן לכמה ראשונים) ויתכן דאיצטבא סתמא מצטול לה, ועכ"פ לשבעת ימי החג, ואף לשיטת הראשונים דצעין ציטול לעולם, הא מבואר בריתוב"א דהיינו משום דחיישינן דילמא מימליך ויתכן דבאיצטבא לא חיישינן.

ולכא' יש לבאר עוד, דהרי עמדו האחרו' בכל סוכה הגבוהה מעשרים אמה אמאי לא מכשרינן חלקה העליון של הסוכה בתוך עשרים אמה (ועוד דכשעומד האדם הרי ראשו ורובו בתוך עשרים לסכך) ובאמת בירושלמי (ה"א) איכא מאן דמכשיר היושב בגובה, וביארו האחרו' דאיכא דין קרקע בסוכה (ויעוין עוד להלן) ומעתה י"ל דדוקא תבן ועפר דלא חזו למדרס רגל ולא מנו למיהוי קרקע בפני עצמן, צעין ציטול, דיצטולן לקרקע עולם ועי"ז חשבינן דהוגבהה קרקע עולם ואיכא קרקע לסוכה בתוך כ' לסכך, אף איצטבא דחזיא למידרך רגל, חשיבא קרקע לסוכה אף בלא ציטול. אולם לכא' לפ"ז מיטה שיש בה הכשר סוכה זע"ז הסמוכה לדופן תהני נמי למעט ולא משמע כן, ויעוין בתוס' (כא ב' סד"ה שאין לה) דמבואר להדיא דמיטה אינה ממעטת גובה עשרים.

ולעיל נת' עוד, דיתכן דאיצטבא, דהיא בנין של אבנים, ממעטת אף בלא ציטול, וכדמצינו בשיטת הרמב"ם (פ"י מטו"מ ה"ד ובפיה"מ רפט"ו דאהלות) דטבוליות של שיש משוו טומאה רלווה ומשמע דהיינו אף בלא ציטול, וביאר הרמב"ם מפני שהן חסובין כארץ, ועדיפי מעפר דצעי ציטול (כמשמעות מתני' דאהלות דמייתי לעיל) די"ל דעפר נידון טפי כתשמישי הבית (ע' שבת נ' א') ויעוין בחזו"א (אהלות סי"ג סק"א) דביאר במתני' (ע' שבת נ' א') ויעוין בחזו"א (אהלות סי"ג סק"א) דביאר במתני' (ע' שבת נ' א')

בשרה - נחלקו הראשונים האם ע"י הק אינטצ'ה הוכשרה כל הסוכה או לא, שיטת רש"י דע"י הק אינטצ'ה הוכשרה כל הסוכה מדין פסל היוצא מן הסוכה (ויעוין להלן בגדר הדברים) וכן מסקנת הרא"ש (ס"ג) והמאירי וכ"כ המגיד משנה (פ"ד מסוכה הי"ד) בשם הגאונים ויעוין ברצונו מנוח שם דנקט דכן משמעות הרמב"ם [אך רצונו אברהם מן ההר כתב דהרמב"ם 'לא הרחיב צוה' וליכא למישמע היאך דעתו דסתם וכתב כשרה כלישנא דגמרא כדרכו, והאחרו' נחלקו צוה בדעת הרמב"ם וכן צביאור דברי המגיד משנה בשיטת הרמב"ם יעו"ש].

ומבואר בראשונים (יעוין בר"ן ובמאירי) דהוקשה לרש"י דעל גבי האינטצ'ה עלמה פשיטא דכשרה וע"כ דאתי לאשמועינן דע"י האינטצ'ה הוכשרה כל הסוכה, והר"ן דחה דס"ד למיגזר אטו שאר הסוכה וכעין דאשכחנא בעירובין (יד3) עשה לחי לחצי מצוי יש לו חצי מצוי ומקשינן פשיטא ומפרקינן מהו דתימא ליגזור דילמא אחי לאשתמושי בכליה קמ"ל^א [אך י"ל דהוקשה לרש"י דא"כ לפרוך ולשוניי וכדפריך אסיפא מאי קמ"ל דאמרינן דופן עקומה תגינא כו']. ועוד יתכן דכן משמע ליה לרש"י לישנא דכשרה, דמשמע דקאי על כל הסוכה, דאהא קאי 'היתה גבוהה מעשרים וצנה זה אינטצ'ה', ועוד דעל האינטצ'ה בפנ"ע ל"ש כ"כ לישנא דכשרה.

אולם שיטת הר"י ד' (בפסקי הר"י ד' והו' גס ברא"ש שם) וההשלמה והריטב"א והר"ן דאינה כשרה אלא ע"ג האינטצ'ה, ולא דמי לפסל היוצא מן הסוכה, ולשון הר"ן דלית לן לאכשורי משום פסל היוצא מן הסוכה אלא חד מהני גווי דמתאמרי בגמ' בסוף פרקין אכל גווי אחריני דאיכא למימר ציה דלא עדיף כהנהו לא עכ"ל, ופלוגתא מתבאר להלן בסמוך.

בדין פסל היוצא מן הסוכה - לקמן (יט א) תנא פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה מאי פסל היוצא מן הסוכה אמר עולא קניס היוצאים לאחורי סוכה והא בעינן שלש דפנות דלאיכא והא בעינן הכשר סוכה דלאיכא כו' אי הכי מאי למימרא מהו

דתימא הואיל ולגוואי עבידי ולצראי לא עבידי אימא לא קא משמע לן, רצה ורצ יוסף אמרי תרוייהו הכא בקניס היוצאים לפניס מן הסוכה ומשכא ואולא חדא דופן צהדייהו מהו דתימא הא לית צה הכשר סוכה קא משמע לן כו', ופירש רש"י (לרצה ורצ יוסף) מהו דתימא כיון דלא ממשיך דופן שני צהדה מוכח מילתא דצאפיה נפשה היא, והא לית צה שצעה טפחים צהכשר (נ"א כהכשר) סוכה, קא משמע לן דמן סוכה הוא, והוי כשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, דלא ממשכא עד הרביעית וכשרה.

ורש"י בסוגין למד מדינא דרצה ור"י התם להכשיר הכא כל הסוכה אף שלא כנגד האינטצ'ה, ובפסקי הר"י ד' בסוגין (הו' גס ברא"ש) דחה ד'הא מוקמינן לקמן פסל היוצא מן הסוכה דאית ליה הכשר דפנות אלא דלא מוכחא מילתיה כולי האי ומשום הכי תדון כסוכה, אכל הכא דמן האינטצ'ה והלאה גבוהה יותר מעשרים מהיכא תיתי לן לאכשורה הא כל למעלה מעשרים סכך פסול הוא וכשפודין של צרול דמי יעו"ש.

והנה צהא דס"ד למיפסל בקניס היוצאים לפניס מן הסוכה אף דמשכא חדא דופן צהדייהו מצניו כמה דרכים, דמלשון הרא"ש (ס"ג וסל"ה ובתוס' הרא"ש יט א) מצואר דס"ד דחסר צדין דפנות, דאע"ג דקי"ל דסגי צשתים כהלכתן ושלישית אפילו טפח, אך הכא 'כיון שעשה שתי המחיצות מן הצדדין ארוכות אף על פי שהיה די לו צאחת צשצעה טפחים ומשהו נראה שרצה לעשות כל הסוכה צדפנות ארוכות והדופן אחת שנמשך עם הפסל לאו מן הסוכה הוא אלא צפני עצמו קאי ונמצא שאין לו אלא דופן אחת', וכן פירש המהרש"א כוונת רש"י (לק' שם) ויעוין עוד בתוס' רצונו פרץ (לק' שם) וכ"נ לכא' מדברי הראשונים (הרי"ד ההשלמה ודעמיייהו) בסוגין דדחו דברי רש"י^ב.

והערוך לנר (בסוגין) פי' בשיטת רש"י התם, דס"ד דכיון דגלי דעתיה דאינה מן הסוכה, לחודה קיימא ושוב אין מצטרף הסכך צבתוך הסוכה לסכך שחוף לסוכה וחסר צשיעור

^א ולבאורה י"ל עוד, דהא אדרצה הראשונים נתקשו דהיאך מהניא האינטצ'ה והא מ"מ הק סוכה לא חזיא לעראי, ויש שנקטו דלרצא צאמת פסולה אף ע"ג האינטצ'ה מה"ט וכדלהלן, וא"כ יש לומר דהא אחי לאשמועינן.

^ב אלא דכבר תמהו האחרו' דאמאי תלי צכוונתו, ומה לי דאיהו רצה לעשות כל סוכתו צדפנות ארוכות, ויעוין צחזו"א (סי' קמד סק"א) דתמה דהא סוכת גנצ"ך כשרה ולא צעינן כלל לשם סוכה אף צסכך וכ"ש צדפנות [מיהו גבי סיכך ע"ג אכסדרה שאין לה פצימין (לק' שם יט א) משמעות שיטת רש"י בעירובין (הא א) דהיינו משום חסרון לשמה דלא נעשו 'לשם סוכה אף על גב דלא צעי מחיצות לשמן כולי האי מיהא לא מקילינן' ויעוין צפי' הראמ"ה (יט א), אך צאמת גבי פסל משמע דלא ס"ד למיפסל משום חסרון לשמה אלא משום חסרון דפנות דליכא אלא דופן אחת, אך הק דופן אחת דממשכה צהדה כשרה אף לולי דין פסל, ואף דלא היה צדעתו עליה לשם סוכה] ומש"כ החזו"א שם דס"ד דהקניס לא נעשו לשם כל וכדפירשו תוס' (ותהרא"ש) לעיל שם אליצא דעולא, מלשון הרא"ש 'נמצא שאין לו אלא דופן אחת' נראה להדיא לכא' דהחסרון צדפנות (וכדפירש"י אף לעולא).

ולבאור' י"ל דהכשרא דדופן שלישיט טפח היינו משום דממשיכין לה ובעינן גוד אסיק וגוד אחית וכדלהלן, וכשם דלעולא פירש רש"י דלא אמרינן גוד אחית היכא דלא נעשו למקום זה, ה"נ יש לומר דלא אמרינן גוד היכא דאין דעתו דתהא דופן לכל האורך.

ליה הכשר דפנות דגלי דעתיה דאינו מן הסוכה, וקמ"ל דלא קפדינן בגילוי דעתו, וצאמת אית ליה הכשר דפנות (כן יל"פ ריש קו' הרי"ד) וזוהי נחצאר דלשיטת רש"י אף למסקנא קאי דלית ליה הכשר דפנות, אלא דמ"מ מכשרינן ליה מכח דין פסל (ויעוין להלן בסמירת דברי רש"י להלן יט א').

הב': דהא קי"ל דסכך פסול פוסל בארבעה טפחים, ולא מכשרינן ליה מכח דין פסל, ומאי שנא סכך למעלה מעשרים [כן משמע המשך קושית הרי"ד, אילו סוכה המסוככת חזיה בסכך כשר וחזיה בסכך פסול מי נפיק ידי חובתיה, הכא נמי דכל למעלה מעשרים אמה סכך פסול הוא וכשפודין של ברזל דמי עכ"ל, וכה"ק ההשלמה וז"ל לא דמי דדופן הוא דאמרי אף על גב דליכא אלא חדא דופן דמשכה אמרי' כמאן דמשכה אחריתי בהדה, אצל בסכך פסול לא אמרינן פסל היוצא מן הסוכה נדון כסוכה שהרי סכך פסול פוסל בארבעה עכ"ל].

ובישוב שיטת רש"י כתב הרא"ש וז"ל מה שהקשה מסוכה שחזיה סכך פסול לא דמי, דסכך למעלה מעשרים לא מיקרי סכך פסול כדפירש ר"ת כיון דמין כשר הוא ואינו נפסל אלא מחמת גובהה הלכך כיון דמקצתו כשירה אידך נידון כפסל היוצא מן הסוכה עכ"ל, והוסיפו האחרו' דאף דמרש"י (י א') גופיה משמע דסכך למעלה מעשרים אינו מצטרף להכשיר אך מ"מ י"ל דמודה דלא חשיב סכך פסול ואין פוסל כנגדו (אף לראב"ה ודעמיה דסכך פסול פוסל כנגדו) ויש לצאר בכמה אנפי [יש לצאר דל"ה כלל פסול בסכך עצמו אלא בצורת הסוכה, ולזה מהני דין פסל, ועו"ל דאף אי הוי פסול בסכך, אך ל"ה פסול חיובי אלא העדר הכשר, וי"ל דלזה מהני דין פסל] ויעוין בחזו"א (סי' קמד סק"ו) דיש לומר דלא הכשירו רש"י והראשונים חוץ לאיצטבא מדין פסל אלא לרצא דטעמא משום קצב ולרצה דטעמא משום היכרא, דצוה כיון דעיקר הסוכה עראי ושלטא

זע"ז דגוף הסכך יעו"ש [ולכא"ו כן יל"פ בדברי פסקי הרי"ד (לקמן יט א') וז"ל מהו דתימא הואיל ושלמים ליה סככה אפלגיה דדופן האי לחודיה קאי קמ"ל, ומשמע מהכא שאם היתה סוכה גדולה ואין לה כל הדפנות מושכות כנגד תחת כל הסכך לצד שיש בכל דופן שיעור ז' טפחים היושב תחת כל הסכך יצא ידי חובתו, ואף על פי שיש כנגד הפרוץ, שכל הסכך הוא אחד, וכבר אמרי' (ברייתא) פרוץ כעומד כשר בסוכה עכ"ל].

ומדברי הריטב"א (יט א') נראה לכא"ו דתרוויהו בכלל, וס"ד דחסר הן בשיעור הסכך והן בהכשר דפנות וקמ"ל שהוא נידון כלפנים והוא נכשר בשיעורו ובדפנותיו לגמרי ולא צענין דנהוי ציה הכשר סוכה ולא דפנות אחרות'.

ומדברי רש"י והרא"ש בסוגין, דלמדו מהתם להכשיר בסוגין כל הסוכה אף חוץ לאיצטבא, שמעינן לכא"ו דאף אליבא דאמת קיימא הך סברא דהך פסל לחודיה קאי, אלא דאעפ"כ כשר מכח הלכתא דפסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה, ולהכי למדו מהתם להכשיר אף בסכך דלמעלה מעשרים, ולכא"ו לפ"ז גדר דין פסל דהוא נטפל לעיקר הסוכה, וכיון דעיקר הסוכה נתקיימו תנאי הכשר סוכה, ממילא כשר כל הנטפל לה, אף דצהך מקום צפנ"ע ליכא תנאי הכשר סוכה' (ויעוין להלן בסמירת ד' רש"י) אף מדברי הרי"ד בסוגין משמע לכאורה דהא גופא קמ"ל דשפיר אית לה הכשר דפנות כיון דקי"ל שלישיית אפילו טפח (וא"מ) וכ"מ מדברי הריטב"א והרי"ז והמאירי (יט א') יעו"ש, והו' דדחו הריטב"א והרי"ד דברי רש"י דליכא למילף מהתם להכשיר חוץ לאיצטבא.

קושיות הראשונים ע"ד רש"י - בדברי הראשונים מצינו לכא"ו ג' קושיות על שיטת רש"י: הא', דצדין פסל לא מצינו כלל להכשיר פסול, אלא דס"ד דהפסל לחודיה קאי ולית

^א וביאר דלהכי נקטינן התם 'משכח חד דופן בהדה' אע"ג דלדין פסל לא צענין אף דופן אחת, וכדמוכח בפשוטו בגמ' (יד ז) גבי נסר ד' דאנחה אפומא דמטלתא דעייל תלתא לגיו ואפיק חד לצר דהוה ליה פסל היוצא מן הסוכה (וע' ק"ג סי' לה סק"ז וחזו"א סי' קמד סק"א דנדחקו צוה) וכן משמע מלשון תוס' (יז א') ויעוין בפסקי הרי"ד (יט א') אלא דכל מאי דס"ד למיפסל הכא היינו כיון דמשכח חד דופן בהדה, דצוה גלי דעתיה דהך פסל אינו מן הסוכה וא"כ ס"ד דליצעי שיעור זע"ז צפנ"ע [ומ"מ משמע דאי אית ציה שיעורא דזע"ז פשיטא דכשרה אע"ג דאמרי' דלחודה קיימא וליכא הכשר דפנות צפנ"ע להך פסל].

^ב ויעוין עוד בתוס' (יט ז) וברא"ש (סי' לז) גבי סוכה העשויה כמין זריף דלידדו להכשיר אף תחת השיפוע מדין פסל.

^ג וז"ל הריטב"א שם, סלקא דעתך אמיינא לא קנה ארוך אלא כנגד קצר והיוצא הזה אין לו אלא דופן אחת, קמ"ל שהוא נידון כלפנים והוא נכשר בשיעורו ובדפנותיו לגמרי ולא צענין דנהוי ציה הכשר סוכה ולא דפנות אחרות עכ"ל.

^ד והוסיף עוד הרא"ש דהא רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מפרש פסל היוצא מן הסוכה בסוכה שרובה צלמה מרובה מחמתה ומעוטה חמתה מרובה מצלמה דמהו דתימא תפסל בהך פורתא קא משמע לן, הרי חזינן דמותא לאכול בה אף באותו מיעוט אף על פי שאינו מסוכך כהילכתו, וה"ג מכשרינן אף לחלק הסוכה שחוץ לאיצטבא ואף דהוא גובה מעשרים אמה [והעירו דהרא"ש לקמן שם (סי' לה) ביאר הך דינא וז"ל פי' בצרוב הסוכה הצל רבה על החמה שני משהוין ובמיעוט החמה רבה על הצל משהו וכשתצטרף יחד הצל והחמה של כל הסוכה תהיה צלמה מרובה מחמתה משהו עכ"ל ומשמע לכאורה דיסוד הדין משום דדיינינן על כללות הסוכה, וכיון דבכללות הסוכה צלמה מרובה, נידונית כולה כלימתה מרובה, והיאך שמעינן מהתם דמכשרינן אף מקום שאין בו הכשר סוכה מ"ע].

זה עינא מכשרינן כל הנטפל לה, אך לרבי זירא דטעמא משום כל סוכה י"ל דהוי כסכך פסול ולא שייך צוה דין פסל (וכן למה דציארו תוס' ז' ב' לרז חנן דטעמא משום דנראית כלול של תרגולין י"ל דהוי פסול חיובי ולא העדר הכשר ול"ש צוה דין פסל) יעו"ש.

והאחרו' ציארנו עוד, דהנה לשון רש"י הכא האי הכשר סוכה אפילו מן האיטבא והלאה, דמנינן חללה מראש האיטבא ומעלה, ונמצא דופן אמע' עי' כולו כשר ודפנות ה' ד' ד' ד' ד' כצחצח האיטבא הוכשרו זה כו' עכ"ל, ומשמע לכא' מלשון רש"י הכא דפסולא דלמעלה מעשרים הוי פסול בדפנות, וכן כל לשון רש"י בסוגין (ולהלן יתבאר עוד ד' רש"י) וזהו שכתב רש"י דהכא ע"י האיטבא הוכשרה הדופן האמצעית כולה, וכן דפנות הנדדים ברוחב האיטבא, וזהו דדימה רש"י דכסס דצפסל היוצא מן הסוכה מכשרינן אף דלית ליה הכשר דפנות, ה"נ מכשרינן אף דשאר הסוכה לית לה הכשר דפנות, אלא דכתבו האחרו' דלכאורה הא אחי שפיר רק אליבא דרצא דפסולא דלמעלה מעשרים הוי משום חסרון דקצב, דצוה יתכן לפרש דהוי חסרון בדפנות, אך לרצה דטעמא משום היכרא ולרבי זירא דטעמא משום כל סוכה, לכא' ודאי דהוי פסול צסכך [ויעוין צריטב"א (לק' צסמוך) דהכריח דהך מימרא דאיטבא קיימא דוקא לרצא ולא לרצה ור' זירא, אך הראב"ד וההשלמה לידדו לאוקמי להך מימרא כרצה דוקא, ומבואר בדברי הראב"ד דאי סוגין כרצא ע"כ דאף לרצא הפסול צסכך ולא בדפנות, דלדפנות לא מהניא איטבא ויעוין להלן].

ועיקר הדבר דהכא הוי פסול בדפנות, כן משמע לכא' ריהטא דלישנא דגמ' צסמוך גבי דופן עקומה מהו דתימא התם הוא דחזיא לדופן אצל הכא דלא חזיא לדופן אימא לא, ויעוין צתוס' רי"ד וצפסקי הרי"ד שם דפירש דברי הגמ' באופ"א, וכשיטתו דנקיט דלמעלה מעשרים הוי פסול צסכך ודמי לשפודין של צרזל.

הג': הרא"ש הוסיף להקשות ע"ד רש"י וז"ל לא דמי לפסל דהתם הדופן הקצר נמשך כנגד הארוך כדאמר שמים כהלכתן ושלישית אפילו טפח אצל הכא היכא אשכחן שיהא נמשך ונימא חפירה כמאן דמליא דמי עכ"ל. ולכאורה ציאר הדברים, דהיה מקום ליישב הנך צ' קושיות דלעיל, ולומר דגדר דין פסל היינו דחשבינן לדופן הקצרה כנמשכת כנגד כל הדופן הארוכה, ומהא לייף רש"י דה"נ אמרינן דהאיטבא נמשכת כנגד כל הסוכה, וכן פירש ההשלמה שם בשיטת רש"י וז"ל ור"ש פי' דאפי' חוץ לאיטבא מותר לישן, דפסל היוצא מן הסכה נדון

כסוכה, פירוש כאילו האטבא נמשכת כולה עכ"ל, וכוונתו דצוה מיושב משה"ק תחילה דלא דמי לפסל דהכא הוי צסכך פסול, ולזה ציאר רש"י סצירא ליה דדיינינן כאילו האיטבא נמשכת כולה (והעתק גם צס' המאורות) וכן פירש המאירי בשיטת רש"י וז"ל כדין פסל היוצא מן הסוכה שנידון כסוכה כו' דופן אחת נמשכת עמהם ואף על פי שאין זה דפנות בכל הארוך מפני שאנו רואין כל הדפנות כנגררות אחר אותם הפסל כך אנו רואים האיטבא כאלו מתפשטת בכל הסוכה כו' וכן פירשה גדולי הרבנים אלא שהוספנו על דצריהם עכ"ל יעו"ש וכ"ה ברבינו מנוח (פ"ד מסוכה הי"ד).

ואהא הקשה הרא"ש דלא דמי, דאף גבי דפנות אשכחנא דאמרינן דהוי כמאן דנמשך, והיינו כדאשכחנא בעלמא דאמרי' בדפנות גוד אסיק, אך היכא אשכחנא בחפירה דנימא כמאן דמליא דמיא, אולם למאי דמסיק הרא"ש דהכא לא חשיב צסכך פסול כלל וכצרת ר"ת, שוב לא צעינן לפרש דגדר ההכשר משום דהאיטבא נמשכת, אלא מהני דין פסל להכשיר עיקר פסולא דלמעלה מעשרים וכדנתבאר לעיל.

בדברי הראב"ה - כתב הראב"ה (סי' תרכג) דבחוטט בגדיש דאם הניח חלל טפח בשיעור סוכה כשרה, היינו דוקא דהך זע"ז דהניח תחילה, אך אם שוב חטט הרצה ועשה סוכה גדולה לא מכשרינן להך תוספת מדין פסל דהא לא מימשכא דופן בהדה' והעתיקו הרא"ש (סי' ז'), והאחרו' נתקשו בציאור דצרי, דהא שפיר משכה דופן בהדה, ויעוין צמג"א (סי' תרלה סק"ג) ועוד [ויעוין עוד בראב"ה (סי' תרכז) דמבואר נמי דלדין פסל צעינן משכה דופן יעו"ש ויעוין להלן].

ועוד יש לתמוה, דהא צסוגין (סי' תרל) כתב הראב"ה כשיטת רש"י דמכשרינן לכל הסוכה אף שלא ע"ג האיטבא מדין פסל, ואף דיתכן דהכא נמי חשיב משכה דופן בהדה אף דהויא דופן פסולה, די"ל דהא צצעינן משכה חד דופן היינו דרק עי"ז נטפל דך מקום לסוכה, וי"ל לזה סגי בדופן פסולה, אך מעתה תיקשי טפי אמאי גבי חוטט בגדיש לא מכשרינן הכל מדין פסל, והא איכא ג' דפנות.

ולכא' נראה דהראב"ה ס"ל כדברי ההשלמה והמאירי בשיטת רש"י, דגדר דין פסל היינו דרואין את הדופן האחרת כאילו נמשכת, וה"נ באיטבא חשבינן לאיטבא כאילו נמשכת על פני כל הסוכה, וזוהי כוונתו דגבי חוטט בגדיש לא שייך לאכשורי מדין פסל דהא לא מימשכא דופן בהדה, היינו דלא מצנין להכשיר ע"י המשכת הדופן!

¹ והרא"ש (סי' ז') דהעתיקו בשימקה, אף דאיהו דחה דך צדין פסל [וכמו"כ מדברי הרא"ש (סי' ז') גבי סוכה העשויה כמין צריף דלידד להכשיר תחת השיפוע מדין פסל חזינן דלא כדרך זו] י"ל דמ"מ מודה לעיקר דינא דהראב"ה ולא מטעמיה, אלא כיון דציאר הרא"ש הכא הא דמהני

דאמת היינו מכח דינא דשלישית אפילו טפח, וא"כ לא מצינו
בזה דמכח דין פסל מכשרינן אף מקום דלית ביה הכשר סוכה,
והיאך יליף רש"י מהתם להכשיר הכא כל הסוכה אף
חוץ לאיצטבא.

והקה"י (סי' ג') כתב דיש לפרש דברי רש"י, דגדר דינא
דשלישית אפילו טפח היינו משום דחשבינן להך דופן
טפח כאילו נמשכת לאורך כל הדופן שכנגדה, וה"ג גבי איצטבא
חשבינן לכולה כנמשכת, וכמבואר במאירי (ומקור הדברים מד'
ההשלמה וכנ"ל).

אלא דכתב שם דלפ"ז לא מכשרינן אלא כנגד גובה האיצטבא,
אך תחת גובה האיצטבא הוא כיושב תחת קרקע הסוכה,^ה
וכבר העירו ללכאוף לא משמע כן מסתימת דברי רש"י
והראשונים [אך לכאורה יתכן לדון דכשם דלענין רשות היחיד,
איכא דינא דחורי רשות היחיד כרשות היחיד דמו, ה"ג י"ל
דשאר הסוכה תחת גובה האיצטבא נטפלת לשאר הסוכה, ועוד
דגבי טומאה תנן באהלות (פט"ו מ"ה) חלצו מארצו כו' טומאה
בצית כלים שבחנף אם יש במקומן טפח על טפח על רוס טפח
טהורים ואם לאו טמאין שארצו של צית כמוהו עד התהום,
ובפשוטו משמע דהוי דין טפילות, דארצו של צית טפילה לו עד
התהום, כל דלית ביה אהל חלוק (ויעיין באחריו) וא"כ י"ל דה"ג
כל קרקעית הסוכה טפילה לסוכה וכשרה וכדינא דארצו של צית
(וכיון דהכא ליכא קירו המפסיק אף דיש בה טע"ט אכתי הוי בכלל ארצו
של צית)].

והערל"ג כתב דלענין פסל היוצא מן הסוכה מכשרינן אף היכא
דליכא דפנות כלל וכדמוכח לקמן (יד ז) אהא דנתן
עליה נסר שהוא רחב ארבעה טפחים אף על פי שלא הכניס
לתוכה אלא שלשה טפחים פסולה ומסקי' כגון דאנחה אפומא
דמטללתא דעיל תלתא לגיו ואפיק חד לצר דהוה ליה פסל
היוצא מן הסוכה וכל פסל היוצא מן הסוכה נידון כסוכה, ומהא
יליף רש"י להכשיר הכא אף שלא כנגד האיצטבא, והא דלקמן
(יט א) ס"ד לפסול היינו דוקא היכא דמשכח חדא דופן בהדה
(ולרבותא נקיט הכי) דס"ד דכיון דבזה גלי דעתיה דאינה מן
הסוכה שוב לא מאטרף לסכך שבפנים וליכא שיעור זע"ז בסכך
היוצא, ואהא כתב רש"י דהא דמכשרינן אליבא דאמת משום

אולם יעוין בראבי"ה (סי' תרכו) דכתב וז"ל אם האויר באמצע
הסכך שלשה על שלשה או יותר ומהאויר עד דופן
האמצעי יש שיעור סוכה אפילו אין צדדי האויר בסכך שיעור
סוכה כשרה מצדי האויר וגם אלל הפתח, דכיון שמחוצר הכל
יחד נידון כפסל היוצא מן הסוכה דכשר, והכא משכח דופן
בהדייהו עכ"ל (וע' תוס' יז א) ולכאוף נראה מלשונו דה"ג הוי
מדין פסל ומשום דמשכח דופן בהדייהו, ולכאורה הכא ל"ש
לצאר גדר ההכשר משום דדניס הדופן כנמשכת, דהא באמת
איכא דופן ממשי, אלא דליכא שיעור בסכך, ולכאורה ע"כ דגדר
דין פסל היינו דהך מקום נטפל לסוכה אף דלית ביה בפנ"ע
הכשר סוכה.

אולם הנה יעוין בתוס' (יז א) דכתבו וז"ל היכא דהאויר או
הפסול אין מהלכין על פני כל הסוכה כגון דאיכא באמצע
סוכה ג' על ג' אויר או ארבעה על ארבעה סכך פסול אם ממנו
ועד הדופן האמצעי כדי הכשר סוכה הכל כשר בין מה שבצדדין
בין מה שלצד הפתח ואפילו מה שיוצא לחוץ לגמרי דהואיל והכל
מחוצר לשיעור הכשר סוכה הרי זה כפסל היוצא מן הסוכה
דניתר בלא דפנות כדאמרין לקמן דנידונין כסוכה עכ"ל, והנה
בלשון תוס' משמע לכאוף דהא דהוצרכו לדין פסל היינו להכשיר
אף הסכך היוצא לחוץ לגמרי וכתבו דמכשרינן ליה בלא דפנות
כלל, ונראה דהראבי"ה הכא העתיק עיקר דברי תוס', אך בזה
פליג עלייהו וסבר דבעינן מימשכח חד דופן, ולהכי השמיט
מש"כ תוס' דאפילו היוצא לחוץ לגמרי, ובמקום זה כתב דכשר
גם אלל הפתח ובסוכה העשויה שתיים כהלכתן ושלישית טפח,
אלל הפתח ליכא אלא חד דופן, וזה שכתב דמ"מ כשרה משום
דמשכח חד דופן, אך עיקר הא דמכשרינן כל הסכך, אף דאיכא
הפסק אויר גע"ג, ומשום דמחוצר מן הצדדין, יש לומר דאין זה
כלל מדין פסל (ואף אם בדברי תוס' נימא דגם לעיקר הא דמהני מחוצר
מן הצדדים בעינן לדין פסל, מ"מ בד' הראבי"ה יל"פ כנ"ל).

סתירת ד' רש"י - מדברי רש"י בסוגין מבואר דמדין פסל
מצינן לאכשורי אף שאר הסוכה דלית בה הכשר סוכה,
ועמדו האחרו' דלשון רש"י לקמן (יט א) קא משמע לן דמן סוכה
הוא והוי כשתיים כהלכתן ושלישית אפילו טפח דלא ממשכח עד
הרביעית וכשרה עכ"ל, ומשמע לכאורה דהא דמכשרינן אליבא

דין פסל באיצטבא היינו משום דלמעלה מעשרים לא חשיב סכך פסול וכסדרת ר"ת, י"ל דהאי טעמא לא שייך בחוטט בגדיש דפסול מדין תולמ"ה, דחשיב
פסול גמור, וכן צידדו האחרו' (סי' תרלה) לצאר בכוננת הראבי"ה, אלא דבלשון הראבי"ה הוא דחוק טובא, אך בשיטת הרא"ש יש לצאר כן.

^ה ואייתי ד' החוספתא (פ"א ה"ח) סיכך על גבי עגלה שהיא גבוהה עשרה רבי יוסי ברבי יהודה אומר משום רבי יוסי הישן תחת העגלה כישן תחת המטה,
וכתב דמשמע לכאוף דהיינו דוקא היכא דאית בה שיעור אהל דומיא דישן תחת המיטה (כ ז) ותמה דהא בכה"ג דסיכך על גבי העגלה, תחת
העגלה הוי חוץ לסוכה, וכתב דר"י לטעמיה (לק' טו א) דמכשיר מחינה תלויה וממילא מצינן לדון דקרקע עולם היא קרקע הסוכה יעו"ש [אך מסביר
יל"ד דאף לר"י, מ"מ השתא קרקעית העגלה מסיימת את הסוכה, ויתכן דתלי בגדר סוכה, אי יסודה רשות הסוכה, או דגדר הדין דבעי לישב תחת סכך
ואכמ"ל].

שינויא דחיקא עכ"ל, ויעוין משנ"ת בזה לעיל בריש פירקין אי דין חזי לעראי קאי על הסכך או על מעמידיו או על הדפנות.

אך מדברי המאירי (לעיל גבי מיעוט) מבואר דהוקשה לו אפילו אי דין עראי הוי דין בסכך, דאף דנתמעט חלל הסוכה, מ"מ הך סכך צעי דפנות קצע להעמידו, וז"ל המאירי יש שאלים לדעת רבא שפירש הענין משום דירת קצע מה הועיל מיעוט זה ומה ענין לכרים וכסתות שיפקיעו את הקצע הרי הדפנות מ"מ גבוהות והסיכוך צריך לבנין קצע כו'.

והמאירי שם תירץ וז"ל ונראה הטעם מפני שכל שמיעטה רואין את המיעוט כקרקע גמור ואלו היה קרקע הרי נמצאו הדפנות שאין גבוהות ויכול לעשות הבנין עראי וכל שיכול לעשותו עראי כשר אף כשעשאו קצע עכ"ל, ולכאורה ז"ל דאף גבי אינטבא שייכא הך סברא, דכלפי האינטבא אין הדפנות מתחילות אלא מכנגד גובה האינטבא, והנך דפנות חזו לבנין עראי.

ובעיקר דברי הראב"ד וההשלמה דלידדו דסוגין כרצה דוקא, הנה בסמוך אמרי' דבנה צה אינטבא מן הזד עד ארבע אמות כשרה מדין דופן עקומה, וכתב הריטב"א שם דע"כ אתי רק כרצה דטעמא משום קצע ולא כרצה ורבי זירא, ומשום דסבירא ליה לריטב"א דלא אמרינן דופן עקומה אלא דפנות מגיעות לסכך, וא"כ לרצה בלא"ה כשרה דהא שלטא צה עינא, וכן לרבי זירא הא כל דרחצה מד' אמות איכא כל סוכה, והכא הא פסלינן היכא דאיכא ד' אמות מלבד מקום האינטבא, אך בדעת הראב"ד וההשלמה ז"ל לכאורה כהנך שיטות דאמרינן דופן עקומה אף באין דפנות מגיעות לסכך.

תולמ"ה - משמעות הגמ' דע"י בניית האינטבא הוכשרה הסוכה, ועמדו הראשונים אמאי לא פסלינן לה משום תעשה ולא מן העשוי, וכן תמהו הראשונים לעיל גבי מיעטה בתצן ועפר, וההשלמה כתב 'כל הנך מיעוטין דחלל הסוכה בין דאינטבא בין דתצן בין דעפר בכולם כשרה אף על פי שאינו עושה שום מעשה אחר כן בסכך, וליכא משום תעשה ולא מן העשוי, דלינטריך נענוע כמו באילן או גפן ודלעת בשקלנן כדלקמן, דהכא כיון שעושה מעשה להכשיר הסכך אין צה עוד משום תעשה ולא מן העשוי, וכן אם היה צה סכך פסול בארבעה ומיעוטו בקנים, אף על פי שלא עשה מעשה בסכך כשר, הרי עשה

דכיון דקי"ל שלישיית אפילו טפח, א"כ צמה דלא האריך הדופן השלישיית ליכא הוכחה דאינה מן הסוכה (ואף דדופן שכנגדה האריך) יעוין שם^ט.

קושיית הראשונים היאך מהני מיעוט לרבא - הראשונים תמהו, לרצה דפסול סוכה למעלה מעשרים משום דלמעלה מעשרים אין אדם עושה סוכתו דירת עראי אלא דירת קצע, ולא חזיא לעראי, דא"כ היאך מהני מיעוט דאינטבא, והא מ"מ הך סוכה לא חזיא לעראי, וכן תמהו הראשונים גבי מיעוט דתצן ועפר גבי הו"צין היורדין למטה מעשרים, ודנו להוכיח מהכא דלית הלכתא כרצה ובאמת סוגין דלא כרצה, וז"ל הראב"ד צהשגות על צעה"מ (ס' כחוצ שס) כל ההיא סוגיא דהו"צין יורדין למטה מעשרים וכן צנה אינטבא באמצעותה, כולה דלא כרצה, מכדי דפנות וסכך למעלה מעשרים אמה הם, כי הו"צין יורדין וכי צנה אינטבא מאי הוי, והלא דירת קצע צעי להו דלא קיימי בדירת עראי עכ"ל.

וכן הקשה בס' ההשלמה (בריש פירקין) וז"ל אי לאו דמסתפינא מחצריא הוה אמרינן דסוגיין דבנה צה אינטבא שייכא כרצה ודלא כרצה, דהא כי צנה אינטבא או מיעטה בתצן או עפר מכל מקום הרי המחיצות למעלה מעשרים, ואי אפשר בלא דירת קצע, אבל לרצה ניחא דהא שלטא צה עינא עכ"ל (כדעתא דמחכא דבולפנינו משו"ש) [ואי יהו הקשה אף ממיעוט בתצן ועפר, אך הראב"ד הקשה רק מהו"צין ואינטבא, וי"ל דמיעטה בתצן ועפר סתמא מיירי דמיעט כל קרקע הסוכה וכה"ג הא בטולה המחיצה שכנגד התצן והעפר].

אולם כתב הראב"ד דהך קושיא היינו דוקא אי נימא דדינא דחזי לעראי היינו צדפנות, אך כתב הראב"ד דיש ליישב הך קושיא, דיש לומר דדין עראי הוי בסכך וסוגי דהסכך חזי לעראי, וכל דנתמעט חלל הסוכה ע"י אינטבא או הו"צין, הרי הך סכך חזי לעראי, כיון דאינו גבוה מקרקע ידידה יותר מעשרים אמה, ומצי להעמידו על גבי מעמיד עראי, וז"ל הראב"ד שם איכא למימר דרצה לא קפיד אדפנות בין דירת קצע לדירת עראי, אלא אסככא, דצעינן סכך שיהא ראוי לדפני עראי, וכיון דאיכא הו"צין יורדין או אינטבא הא איכא סככא דחזי לדירת עראי. ובהכי כולי שמעתתא אליבא דרבא, אף על פי שהא

^ט אלא דלדברי הער"ג מבואר דאף אי היה האמת כן, דכיון דהאריך דופן אחת חשבינן ליה כסוכה בפנ"ע, מ"מ לא הוי פסלינן ליה אלא אי לית ציה שיעורא דזע"ז בפנ"ע, אך בגוונא דהיה צו שיעור זע"ז צפני עלמו פשיטא לן דכשרה (ויעו"ש דהכריח כן מלישנא דגמ' דאמרי' מהו דתימא הא לית ציה הכשר סוכה, ובגמ' לעיל שם משמע דהך לישנא קאי על שיעור הסכך ולא על ג' דפנות) ולכאורה ז"ל דכיון דחשבינן ליה כסוכה בפנ"ע, כשם דצעינן שיעור דזע"ז בפנ"ע, הכי נמי תיבעי ג' דפנות בפנ"ע, ואמאי הוי מכשרינן לה היכא דאית צה זע"ז, ובאמת מלשון הריטב"א שם 'קמ"ל שהוא נידון כלפניו והוא נכשר בשיעורו ובדפנותיו לגמרי ולא צעינן דנהוי ציה הכשר סוכה ולא דפנות אחרות' משמע דס"ד לפסול מתרי טעמי, חסרון דפנות וחסרון שיעור בסכך.

פסול דתולמ"ה וצעי לנענע, למשמעות הראשונים דמכשרינן רק מכח עשייתו] ויעוין עוד משנ"ת בזה לעיל.

ובן לשיטת הרי"ד ודעמיה דדימו סכך למעלה מעשרים לשפודין של צרזל, לכאורה הוי תעשה ולא מן העשוי ואה"נ צעי לנענע, אך האחרו' כתבו (יעוין בקה"י ס"ג) דיתכן דאף לדידיה לא חשיב תולמ"ה, דלכאורה חלקה העליון של הסוכה היה כשר מעיקרא, והא דפסולה לישב אף בחלקה העליון, ביארו האחרו' משום דצסוכה איכא דין קרקע, ונמצא דכל פסול הסכך הוי כלפי הקרקע שלמטה מכ', אך כלפי החלק העליון ל"ה סכך פסול, אלא בזה החסרון רק משום דליכא קרקע, וא"כ לזה סגי דעושה קרקע השתא [דכל דין תעשה ולא מן העשוי נאמר רק בסכך ולא בקרקע, ועוד דהכא באמת איכא עשייה בקרקע, אלא דאף בנצניית איצטבא מאליה, כגון דאסקא ארעא שרטון, נמי יש להכשיר, משום דבקרקע הסוכה ליכא דין עשייה].

מעשה להכשיר הסכך וכשרה עכ"ל, והוצא צראשונים וצדרכי משה (סי' תרכו) וכ"כ המאירי שכל שעשה הסכך כתקנו מחמת עצמו לשם סוכה ואח"כ עושה מעשה להכשיר את הפסול הבא לו מלד אחר אף על פי שאינו עושה מעשה בגוף הסכך אין בו משום תעשה ולא מן העשוי ע"כ.

וכתבו הראשונים דה"ה צמסכך תחת הצית ואח"כ הסיר הרעפים דכשרה וכ"כ האור זרוע (סי' רפט) צסם הר"י הלצן דכשרה צכה"ג [ויעוין לעיל אי טעמא משום דכל דאין הפסול בגוף הסכך ליכא כלל חסרון דתולמ"ה, או דמעשה הסרת הרעפים ומעשה המיעוט וצניית האיצטבא חשיב מעשה ועכ"פ צכה"ג דאין הפסול בגוף הסכך] אך צסם הר"ר צרוך מירגנשצור"ק הציא האור זרוע לפסול צמסכך תחת הצית והסיר הרעפים אח"כ ואריך לנענע, וכתבו האחרו' דלפ"ז יש לומר דה"נ צממעט צתצן וצצנה איצטבא צעי לנענע [וכמו"כ צנתמעט מאליה כגון דאסקא ארעא שרטון לכאורה איכא